

особливо в науково-технічній, енергетичній, продовольчій і екологічній сферах.

Відзначено, що європейська економічна інтеграція України *не передбачає* обов'язкового членства нашої країни в структурах ЄС і можлива й поза членством у цій організації.

Зазначено, що вплив глобалізації на європейські інтеграційні процеси носить суперечливий характер. Існуючі негативні наслідки глобалізації, які поступово перетворюються на її загрози, ставлять на порядок денний *завдання перевлаштування світу на більш гуманних і демократичних засадах* з метою подальшого розвитку Європи і людства в цілому.

М. Бондарець,

молодший науковий співробітник

ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРАЦІЙНІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВПК РОЗВИНУТИХ КРАЇН ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У процесі наукового дослідження за темою: "Інноваційні та інтеграційні стратегії підвищення конкурентоспроможності економіки військового сектору розвинутих країн як чинник сталого розвитку" у період 2003—2004 рр. зроблено наступні висновки:

— сталий розвиток є триадою, що поєднує економічне зростання, соціальний прогрес і захист навколишнього середовища. Економічне зростання або сталий економічний розвиток є можливим через підтримання країною відповідного рівня конкурентоспроможності національної економіки на світових ринках. Ключем для підвищення конкурентоспроможності країни є інноваційні та інтеграційні стратегії розвитку;

— головною інтеграційною стратегією на мікрорівні, що посилює конкурентоспроможність економік військового сектору розвинутих країн є *стратегія злиттів та поглинань (ЗП)*, яка знаходить прояв у горизонтальній та вертикальній інтеграції оборонних компаній, створенні ТНК та МНК;

— на європейському континенті на *транснаціоналізацію* оборонного виробництва впливає розвиток інтеграційних процесів на макrorівні — *регіоналізму*, що призводить до підвищення конкурентоспроможності воєнних економік країн ЄС;

— останнім часом активізується *трансатлантична інтеграція* оборонної промисловості, тобто створення ТНК та МНК між США та європейськими країнами;

— оборонні корпорації розвинутих країн (Франція, Німеччина, Велика Британія і США) купують активи в країнах із меншими обсягами виробництва озброєнь (Австралії, Бразилії, ПАР та ін.), що значно посилює їхню конкурентоспроможність на світових ринках озброєнь. При здійсненні цих угод широко застосовуються компенсаційні заходи (відповідно до компенсаційних угод), які передбачають ПЗІ в оборонну промисловість країн із меншими обсягами виробництва озброєнь. Останні спрямовуються на модернізацію оборонного виробництва, що також сприяє підвищенню його конкурентоспроможності;

— активізуються процеси концентрації капіталу (ЗП) в оборонній промисловості НІК (Південна Корея та ін.) та між НІК і розвинутими країнами Заходу;

— на внутрішньокорпоративному рівні оборонні компанії для підвищення конкурентоспроможності використовують стратегії *диверсифікації* виробництва, *військово-цивільної інтеграції*, *конверсії*, *реконверсії*.

Однією з інноваційно-технологічних стратегій оборонних корпорацій є передача військових розробок і технологій до цивільного сектору, тобто *раціональна конверсія* оборонних досліджень, коли це є економічно виправданим. При реалізації конверсії простежуються дві основні тенденції: прагнення до зміцнення національного військово-технологічного потенціалу та розвиток конкурентних переваг виробника.

Військові розробки в багатьох випадках перестали бути локомотивами технічного прогресу, тому дедалі актуальнішою стає стратегія інтеграції комерційних технологій у системи озброєнь або *реконверсія* оборонних досліджень.

Інші інноваційні стратегії, які використовують оборонні корпорації розвинутих країн у сфері оборонних досліджень:

— фінансування наукових розробок за рахунок *поточного виробництва*, розробка *демонстраційних технологій*, виробництво *дослідних зразків* озброєнь, розробка та впровадження *технологій подвійного призначення*;

— серед організаційних інновацій, що втілюють військо-ві фірми, виділимо: *децентралізацію* організаційних структур, *комерціалізацію* внутрішньофірмового обороту, *контрактацію* або *аутсорсинг*.

До стратегій глобалізації інноваційної сфери оборонного сектору варто віднести: ЗП оборонних компаній, створення тимчасових альянсів, укладання угод для здійснення спільних наукових досліджень у проєктах підвищеного ризику.

Глобальна дослідницька стратегія оборонних ТНК знаходить свій прояв перш за все у створенні ними власних дослідницьких підрозділів. ТНК використовують глобальний науково-дослідний потенціал, залучають висококваліфіковані науково-інженерні кадри зі всього світу, беруть участь у фінансуванні спільних наукових проєктів.

До загроз глобалізації інноваційної сфери, що виникають через діяльність оборонних ТНК, відносяться:

— використання наукового потенціалу конкурентами, відтік інформації і фахівців, послаблення національного наукового та технологічного потенціалу і конкурентоспроможності через трансферт технологій, звуження національної бази досліджень;

— розвиток інноваційного потенціалу військового сектору в Україні повинен розглядатися в контексті загальної стратегії *інноваційного розвитку* країни, що дозволить одночасно розвивати військовий та цивільний сектори. Згідно з цією стратегією в розвинутих країнах пріоритет віддається розробкам технологій подвійного призначення, розвитку фундаментальних наукових досліджень та їх використанню у військовій сфері, адаптації прикладних наукових розробок цивільного сектору для військового (*перетік технологій*). При цьому інноваційний потенціал країни стає головним фактором конкурентоспроможності;

— на сучасному етапі розвитку основи національної інноваційної діяльності істотно модифікуються, формуються національні інноваційні системи (НІС). Більшість розвинутих країн при формуванні інноваційної стратегії віддають перевагу створенню національних і транснаціональних інноваційних систем у формі *кластерів*. Такі структури дають можливість

використовувати синергетичний ефект. Цей досвід має бути врахований в Україні при створенні власної НІС;

— стратегія *реструктуризації* оборонної галузі в Україні базується на Концепції структурної перебудови ОПК, яка передбачає створення декількох (до 10-ти) вертикально-інтегрованих структур. На сьогодні переважає силовий варіант інтеграції, тобто інтеграції зверху, а не знизу. Структурні перетворення торкаються лише існуючих експортно-орієнтованих підприємств;

— у військовому секторі економіки необхідно втілювати *стратегію випереджаючого форсованого "надрозвитку"*, спрямовану на інтеграцію ОПК та інтелектуальних ресурсів із бюджетними асигнуваннями;

— в умовах обмежених власних коштів Україна має розвивати кооперацію у військово-технічній сфері з Росією та країнами НАТО. Сьогодні Росія одержує доступ до українського науково-технічного потенціалу, а українська сторона одержує локальні вигоди на рівні підприємств. Співробітництво з країнами НАТО відбувається на рівні модернізації існуючих ОВТ, їх наближення до стандартів НАТО (Франція, Німеччина). Тому важливою є стратегія підключення до Європейського дослідницького простору, розвиток і структурування якого передбачається VI Рамковою програмою ЄС. Це сприятиме участі України в європейських науково-технічних програмах, розвитку співпраці в галузі військових досліджень;

— в Україні доцільно використовувати *інноваційну модель сталого розвитку*, що позитивно впливатиме і на розвиток військової сфери. Головний ресурс цієї моделі — інтелектуальний капітал. Характерною для неї є нова інвестиційна парадигма: вкладення коштів у людину, її творчий потенціал. Це дозволить створити механізм стимулювання економічного зростання за рахунок росту особистого споживання.

Ю. Мапейко,

доктор історичних наук

СТАЛИЙ РОЗВИТОК: ДЕЯКІ УМОВИ І ПРИНЦИПИ

Наукова діяльність у 2003—2004 рр. зосереджувалась на дослідженні проблематики сталого розвитку. Генеральна ідея цього проекту полягає у вивченні світового досвіду щодо сталого